

Вишневецький А.М.

Обоїста Т.В.

С.У.Д.

Дійові особи:

Мати

Брат I

Брат II

Брат III (*Чорнороб I*)

Брат IV (*Чорнороб II*)

Суддя

Адвокат

Прокурор (*Комісар*)

Свідок (*священник Кендій*)

Світлана Кирийчук (*свідок*)

Свідок (*Хлопчик Из Залу*)

А також масовка (6-... чол.)

Дія ПЕРША. пролог

ЧИСТИЛИЩЕ

(На сцену виходить мати і шукає серед купи людських тіл своїх дітей)

МАТИ: Чи є місце в світі, де я не була?

Чому збиваю ноги, топчу траву, сивію?

Колись могла розправити крила,

гідно дивитися, як в небо мрійно поглядають

сини і доньки мої, як гордо

вростають в землю, тягнуться до сонця,

як голосно і лагідно пісні співають,

як землю люблять, цілують жито,

дякують криниці... Куди поділися?

На кого проміняли? Колись
було багато і мене і вас.
Тепер змаліла... Лець ходжу.
Дивлюся – і не бачу...
Геть! Бузувіри, безбатченки! Харцизи! Геть від мене!...
Або беріть! Беріть усе! Але діток віддайте!
Бо я живу для них... Шукаю!
Дітей своїх, кровиночку рідненьку...
Усі ж були в мені і проростали...
Забули певно неньку-Батьківщину.
Зреклись, неначе зовсім і не знали.
Забули..., що мене не вибирають.
Без мене вам ні жити, ані вмерти...
Згадайте! Знайдіть мене ви – і себе знайдете...

(Мати бачить братів (I, II, III,IV) Впізнає в них своїх дітей. Вони підбігають до неї)

БРАТ I: Тут я!

БРАТ II: Та й нікуди не подівся!

БРАТ III: Ми не забули й дякували долі,
що нас з тобою назавжди з`єднала.

БРАТ IV: А ще постійно пам`ятали.

Та й як забудеш? Нам же Ангел-Охоронець
усім розповідав, як це важливо:
своїх батьків і землю повсякчас плекати,
виказувати шану і повагу, допомагати і любити,
захищати від ворогів...

БРАТ I: *(перебиває, сміється)* А ще казав поменше говорити,
а більше діяти! Тому, напевно,
погрозив він пальцем вказівним

і по губі ним верхній вдарив,
щоб пам`ятали та не патякали,
кому потрапить...

БРАТ ІІ: ...А лиш з дітьми своєї Батьківщини
всім серцем чуло розмовляли.

БРАТ ІІІ: (*показує на губу*) : Тут навіть слід лишився.

БРАТ І: Тому тебе ми не шукали. Вибач.

Завжди у серці нашому носили
твій образ радісний, святий і вікопомний.

БРАТИ ІІІ,ІV: Була ти завжди з нами.

МАТИ: Так, дітоньки, все правильно. Я знаю,
повиростали ви... І вказувати: де,
яким шляхом іти, що обирати – я не маю права.

БРАТ І і 2: (*разом*): Мамо!

БРАТИ ІІІ, ІV: (*разом*) Неньо !

МАТИ: ...Але не знаю,
кого іще можливо заклинати.
Усі глухі, сліпі, не чують материнської печалі.

БРАТ ІІІ: Ми робимо.

БРАТ ІV: Ми знаєм, що робити.

БРАТ І: Цей шлях, - він з нами був і буде.

До самого, до нашого спочинку.

БРАТ ІІ: Ми намагаємось відкрити очі безталанним.

Оберегти сліпих, убогих...

БРАТ ІІІ: (*перебиває*) Тих, хто забув про тебе і про нас,
про сенс життя, й обрав безцільний спосіб існування,
плекаючи своє низьке єство! Їх безліч.
Вони і ми з одного родоводу,

коріння того ж паростки, але
їм по землі плестися заманулось,
а не тягнутися до неба і до сонця!

БРАТ IV: Вони своїм нікчемним проживанням
від інших закривають височінь,
яку самі не здатні досягнути.

МАТИ: *(сумно)* Що хочеш цим сказати, сину?

БРАТ III: Для чого все?! Для чого?!

БРАТИ I: Щоб захистити...

БРАТИ IV: *(перебиває)* А хто тебе сховає?! Хто захистить нас всіх?!

МАТИ: Бог...

БРАТ III: Чому ж постійно змушені скитатись
по Україні рідній, як чужинці,
й молити інших про спасіння власне,
дітей малих і старців сивочолих?

БРАТ IV: Чому ніхто не знає нас й в безвісті
вмираємо, як іроди без серця?
Кого ти рятувати хочеш?
Тих, хто засуджує наші діла визвольні
і прирікає на пекельні муки, насмерть?!
Тих, хто прокляв останні докори сумління?!

МАТИ: *(сумно)* Вони мене... всі зрадили...

БРАТИ I: *(до Брата III)* Навіщо нам ти серце розриваєш?

БРАТИ II: *(до Брата IV)* А ти, невже зневірився в усьому?

БРАТ III: Не можу більше. Хочу жити.
Дивитися на сина і на доньку
й не бачити їх туги неземної
за батьком рідним, що когось рятує!

й не розуміє сліз! безвинної! дитини!

БРАТ ІV: Я не врятую тих, хто сам себе згубив вже.

Прийдешні ж... – хай рятуються й рятують.

Я їх не знаю... Можливо, сплять вони і мріють,
щоб нас усіх схопити й катувати.

МАТИ: Але ж твої брати і сестри...

БРАТ ІІІ: *(сумно до Матері)* У кожного свій шлях...

БРАТ ІV: ...і власна доля...

БРАТ ІІІ: *(хмикнувши)* Свобода ж...

БРАТ ІІІ і ІV: *(розвівши руками, розгублено)* Вибач, мамо...

(БРАТИ ІІІ і ІV йдуть у мряку. Мати повільно ступає за ними.)

МАТИ: *(її голос)* *(до Братів І та ІІ)* А ви? Теж будете шукати іншу долю?

БРАТ І: *(з усміхом)* Ми йдемо.

БРАТ ІІ: Йдемо до тебе, мамо.

БРАТ І і ІІ: І не зупинимось...

Дія ДРУГА

ПОЛЬСЬКИЙ СУД

Сцена 1. Увага! Увага!

(На кону яскраве світло. Кімната суду. Зліва – стіл. На ньому - телефон. За столом сидять зліва-направо: Адвокат, Суддя та Прокурор. По центру кону знаходяться дверна рама. Справа – пуста лава підсудних. По периметру – польські поліцаї)

БРАТ І і ІІ: Бо є ми – Українці!

(Поліцаї кидаються на Братів і, заламавши їм руки, саджають на лаву підсудних)

СУДДЯ: *Uwaga! Uwaga! Dnia trzydziestego, jedenastego roku o godzinie siedemnastej osiem zamaskowanych złodziejów zaatakowali rząd pocztowy w Gorodku.* (Увага! Увага! Дня 30. XI цього року о 17 годині вісім замаскованих нападників виконали напад на поштовий уряд у Городку.)

ПРОКУРОР: *Wcześniejsze śledztwo wykazało, że złodzieje są członkami UWO i atak na rząd został organizowany przez tą organizację.* (Дотеперішнє слідство виявило, що нападники були членами УВО та що напад на уряд є ділом тієї організації.)

АДВОКАТ: *Pogoń złapała dwóch uczestników... Przy areszcie znaleziono dwa rewolwery automatyczne, naboje i dwie maski...* (Погоня довела до піймання двох учасників... При арештованих знайдено два автоматичні револьвери, набої і дві маски...)

СУДДЯ: *Trzynastego grudnia tysiąc dziewięćset trzydziestego drugiego roku śledztwo przeciwko uczestnikom ataku na rząd pocztowy, członków szajki UWO Bilasa, Danyłyszyna, Żurakowskiego oraz Kosaka zostało zakończone. Akt oskarżenia jest oświadczony. Sprawę sądową będzie rozpoczęto 17 grudnia 1932 roku.* (13 грудня 1932 року закінчено слідство проти виконавців нападу на поштовий уряд у Городку, членів боївки УВО: Біласа, Данилишина, Жураківського і Косака. Акт обвинувачення вречено. Судова розправа перед наглим судом почнеться 17 грудня 1932 року.)

Сцена 2. Чорнороби

(Виходять чорнороби (I і II) із зали).

ЧОРНОРОБ I: Слухай, як чудово все-таки... Весна...

ЧОРНОРОБ II: Ага, і настрої якийсь святковий... Хочеться творити, працювати і у той же час дивитися у синє-синє небо, мружитися від сонця...

ЧОРНОРОБ I: Та ти романтик... А їсти все-одно треба...

ЧОРНОРОБ II: (чухає потилицю) Воно то так... Працювати... Знайшли ми собі роботу... *(Стають по центру сцени. Оглядаються...)* Тут, чи що?

ЧОРНОРОБ I: Слухай, справді, сонце світить, а моторошно якось.

ЧОРНОРОБ II: Ще б, не моторошно... Суд тут має відбутися... А воно ж ніколи просто так не буває...

ЧОРНОРОБ I: Ех, і не кажи... Завжди знаходять провину... От я знаю: Якщо поставити будь-яку людину перед судом, то можна знайти, за що її посадити...

ЧОРНОРОБ II: Ну, не кажи, є всілякі. От нас із тобою хіба за що?

ЧОРНОРОБ I: Я не про те, я про закони... Ці ... кодекси...

ЧОРНОРОБ II: А я про людські, духовні закони... Головне – по них жити, по божеських... А так виходить, що головних винуватців, бандитів, навіть не зачіпають... От класно у нас колись: кожен кожного знає, і суд людський, справедливий... А тут... Моторошно...

ЧОРНОРОБ I: А я все-одно вірю: Бог зверху все бачить і кожен отримає по заслугам. Ми самі собі суддя, і маємо завжди те, на що заслуговуємо – усі разом і кожен зокрема...

ЧОРНОРОБ II: Е, ні. Кожен зокрема чомусь завжди окремо має більше, ніж усі разом... Треба поставити собі мету і жити...

ЧОРНОРОБ I: Для себе...

ЧОРНОРОБ II: Спочатку... Потім – для сім'ї, дітей... Тільки так..

ЧОРНОРОБ I: Ех, правильно ти говориш: треба...

(Вішають польський прапор і герб та ін.)

Сцена 3. Звинувачення

ПРОКУРОР: *(піднімається і зачитує)* *Prokurator oskarża Dmytra Danylyszyna, Wasyla Bilasa w tym, że oni 30 listopada tego roku przedrzeli się do rządu pocztowego w Gorodku, i steroryzowali strzałami pracowników pocztowych, zabrali trzy tysiące dwieście trzydzieści dwa złotych i piętnaście grosz. Oprócz tego, Dmytro Danylyszyn oskarża się w tym, że strzelił w policjanta i ranił go. Wasyl Bilas oskarża się jeszcze w tym, że on strzałem z rewolweru zabił policjanta polskiego.* (Прокурор обвинувачує Дмитра Данилишина, Василя Біласа в тому, що вони 30 листопада цього року вдерлися до поштового уряду в Городку й стероризували пострілами поштову обслугу, забрали 3.232,15 злотих. Крім того, Дмитро Данилишин обвинувачується в тому, що стрілив поліціанта та поранив його. Василь Білас обвинувачується ще й у тому, що він вистрілом із револьверу убив польського поліціанта.)

(від себе) *Po-pierwsze chciałbym zaznaczyć, że na naszych oczach zwykłą sprawę o kradzież niektóre siły polityczne, wrogі Rzeczy Pospolitej chcą przewrócić na farsę polityczną, a mianowicie na komedię, świadectwem czego, moim zdaniem, jest akcentowanie uwagi na tym procesie. Jednak rozpoczniemy Ab ovo, żeby wszystko zrozumieć.* (У першу чергу я хотів би відзначити, що на наших очах звичайну справу про пограбування певні політичні сили, вороги Речі Посполитої хочуть перетворити на політичний фарс, так би мовити комедію, свідченням чого, на мою думку, є нагнітання уваги на цьому процесові. Але тим не менш, щоб розставити всі крапки над "і", почнемо "Ab ovo", так би мовити, спочатку.)

Rzecz Pospolita zawsze miała zachowanie do Ukraińców z miłością i nie jeden raz, oświadczam, nie jeden raz zamykała oczy na wszystkie krzywdy, co oni jej robili. Przypomnijmy sobie tego zdrajcę Bogdana Chmielnickiego, który czarną niewdzięcznością odplacił za wszystko pozytywne, co zrobiła mu Polska. (Річ Посполита завжди з любов'ю ставилася до українців і неодноразово, наголошую, неодноразово закривала очі на всі кривди, котрі чинили їй останні. Згадаймо хоча б того зрадника Богдана Хмельницького, який чорною невдячністю відплатив за все позитивне, що зробила йому Польща.)

(суддя стукає молотком)

ПРОКУРОР : *(нісля паузи продовжує)* ... *Lecz przepraszam szanowni państwo, odwróciłem się. Państwo wiedzą o ich powstaniach w latach 18-20. A teraz te występy była w Galicji.* (...Але перепрошую, шановне панство, я відволікся. Ви всі це й так знаєте, потім ми можемо згадати їхні вибрики у 18-20-х роках. А тепер ці виступи бидла на Галичині.)

СУДДЯ: *Panie prokuratorze, pan znajduje się w sali sądowej i dlatego proszę przytrzymania się etykiety i nie używać ogólnie znanych słów.* (Пане прокурор, ви знаходитесь у залі суду, а тому я вимагаю від вас притримуватись певного етикету та уникати слів, котрі й так усі знають.)

ПРОКУРОР: *Dziękuję, panie sędzio, za tą właściwą uwagę i przepraszam szanownego państwa za niektóre moje wyrazy, lecz pod każdym swoim wyrazem mogę postawić swój podpis. Wróćmy do sprawy.* (Дякую, пане суддя, за доречне зауваження й перепрошую у шановного панства за певні мої висловлювання, але під кожне своє слово я можу поставити свій підпис. Тим не менш повернемося до справи.)

Zgodnie z aktem oskarżenia Danylyszyn odmówił się od byle jakich zeznań. (До Данилишина) Pana imię i nazwisko? (Згідно з актом обвинувачення Данилишин відмовився від усіляких зізнань. Ваше ім'я та прізвище?)

БРАТ І: Я відмовляюся від зізнань.

ПРОКУРОР: *Lecz to jeszcze nie jest zeznanie. Pytam jak się pan nazywa?* (Але це ще не зізнання. Я питаю, як ви називається?)

БРАТ І: Я відмовляюся від усіх зізнань

ПРОКУРОР: *Nam one nie są potrzebne. One są nikomu nie potrzebne. W sprawie tego procesu świadek kapłan Kendij.* (Нам вони не потрібні. Вони нікому не потрібні. У справі процесу свідок священник Кендій.)

(На сцену виходить свідок, стає по центру. Навколо нього нервово ходить прокурор).

ПРОКУРОР: *Niech pan powtarza: przysięgam mówić prawdę, tylko prawdę, i nic oprócz prawdy* (Повторюйте за мною: клянусь казати правду, тільки правду і нічого окрім правди.)

СВІДОК: *(Повторює).* Клянусь казати правду, тільки правду і нічого, окрім правди.

ПРОКУРОР: *Więc, co państwo zobaczyli?* (Отже, що ви бачили?)

СВІДОК: Коли селяни, разом з поліцією і собаками нагнали утікачів, вони взялися під руку і підійшли до могили, яка самотньо стояла серед поля, з хрестом на вершку. Хлопці, тримаючись під руки, стали коло хреста, так, що їх було видно понад людьми. Натовп затих, і всі гляділи на двох юнаків під хрестом, що стояли, неначе янголи.

ПРОКУРОР: *Pańskie emocje dla sądu nic nie oznaczają, dlatego nikogo to nie interesuje. Fakty, potrzebujemy tylko faktów.* (Ваші емоції для суду нічого не важать, а тому нікого не цікавлять. Факти, представляйте нам факти.)

СВІДОК: У хвилину, коли юнаки стояли під хрестом, вищий промовив до натовпу.

БРАТ II: Ми є членами Української Військової Організації. Ми вмираємо за Україну! Коли ви так далі будете воювати, то України ніколи не будете мати.

СВІДОК: Тоді сталося диво. Цілий натовп, окрім поліції, впав на коліна. Я також приклякнув і почав читати молитву.

ПРОКУРОР: *Niech pan wyjdzie, wszystko było nie tak, zamiast kapłana mówią emocje, a nie fakty.* (Вийдіть, все було не так, за священника говорять емоції, а не факти.)

СВІДОК: Я сказав, що бачив, і підтвердженням тому є моя клятва на Біблії та десятки людей, що бачили те, що і я.

ПРОКУРОР: *(нервово) Niech pan wyjdzie!!! Oni są winni, i dlaczego odwracać Wysoki Sąd innymi świadченьми.* (Вийдіть!!! Вони винні і я не бачу, навіщо потрібно відволікати Високий Суд іншими свідченнями. У мене все) *(сідає на своє місце).*

СУДДЯ: *(порадившись, оголошує) Słowo nadaje się obronie. Czy ktoś z obecnych w sali chce bronić oskarżonych?* (Слово надається захисту. Чи є бажаючі в залі захистити підсудних?)

(Виходить Мати)

МАТИ: Високий наглий суде ! Напади, експропріації, саботажі, терористичні акції – всі вчинки є без винятку бунтарські і революційні... Їх було набагато більше. Була акція, була й протиакція, був цілий ряд шибениць, цілий ряд розстрілів, сотки і тисячі літ в'язниці..., сльози батьків і матерів...

Високий суде, я прошу, не для сентиментів..., що б ви зрозуміли цих хлопців і їхні вчинки... Щоб ви пішли зі мною тернистою дорогою, якою іде мій нарід, до якого належать також і вони.

Прощу взяти до рук їх генералії, прошу глянути на дати народження цих хлопців. Були цілком молодими хлопцями, дітьми, тоді, коли Україна, здавалося, вітає нову свою весну.

Втягнуто хлопців до конспіраційної організації, і що стає тим пануючим мотивом їхнього життя? – присяга.

З одного боку бажання чину – оте бажання чину, яке що якийсь час стукає до вікон, сердець і душ народів...

Високий суде!.. У Данилишина і Біласа з хвилиною, коли вони знайшлися в одних рядах української революційної націоналістичної організації, родиться і горить одне бажання, бажання посвятити себе – бажання спалитися на вівтарі, на жертovníку ідеї, на службу якої вони пішли.

Ми кажемо, що для великої ідеї треба присвячуватися і бути готовим на смерть. У них ця квестія – жити для ідеї, служити ідеї, перетворилася в бажання вмерти за ідею. Високий суде! Цей момент пожертвування самого себе – цей момент другий, крім бажання вчинку, - це момент, який постійно іде через психологію... рухів, до яких належить також український революційний рух.

І все те, що вони зробили, не може викреслити того факту; чому – кому віддалися повністю ці два революціонери? Відділити їх не можу. Було тут тільки одне-однісіньке почування, свято почування – любов, ніщо інше. Не бажання наживи, користи, вони були тільки невірниками тієї великої ідеї Волі...

(Під час промови Матері, - коли саме – на розсуд Долі,- дзвонить телефон. Прокурор піднімає слухавку, рвучко встає, киває – і виходить)

Дія ТРЕТЯ

Радянський суд

(Під музику на сцену виходять “мілітарі” радянського типу. Польські поліцаї швидко змінюють однострої на міліцейські мундири)

Сцена 1. Зміна влади.

КОМІСАР *(колишній Прокурор)*: Так тепер ми заживьом в семье вольнай-новой, как гаваріл ваш велікій геній, как там ево... геній... геній... Адін хрен, какой-то ваш українській геній, ведь правильна?.. *(роздивляється в зал, помічає Чорноробів)* Так, ко мне, бегом! Што ви знаєте а Леніне і камунізме? *(Чорнороби підбігають)*

ЧОРНОРОБ I: Щось чули.

ЧОРНОРОБ II: Чули, пане.

КОМІСАР: Ва-первих, у нас уже власть рабочіх і крестьян, а паetaму панов нет, есть буржуі, кулакі і другая сволачь. Панятна?

ЧОРНОРОБ I, II: Да, пане... Товаришу.

КОМІСАР: І ва-вторих, хатіте нармальна жить, - перестаньте гаваріть на етай польскай версії рускава языка. Панятна?

ЧОРНОРОБ I, II: Понятно, товарищ.

КОМІСАР: Так, что ето?

ЧОРНОРОБ I: Це суд, товариш.

ЧОРНОРОБ II: Ета суд, товарищ.

КОМІСАР: Оч-чень харашо. Так, ви оба, бегом паменялі ету птічку і ету тряпку. Павесьте флаг і герб самай справедлівай народнай держави.

Сцена 2. „Опять” чорнороби

(Чорнороби змінюють прапор і герб на совіцькі)

ЧОРНОРОБ I: Ну як тобі ето?

ЧОРНОРОБ II: Што ето?

ЧОРНОРОБ I: Ну, ето всьо?

ЧОРНОРОБ II: А ти про ето?.. Класно... Мені колись тато казав..., то есть гаваріл: “Все перемени – к лучшему”.

ЧОРНОРОБ I: Слухай, справді, ти став гаваріть, как наши важді...

ЧОРНОРОБ II: Ето у меня жена с Рассеї. Их сюда перевелі по партійной лінії. Будут тут светлое будущее будувать. Для рабочіх і крестьян...

ЧОРНОРОБ I: А це так, як треба. Нам. Ми ж с табой рабочіе...

ЧОРНОРОБ II: Ага. Канешно. Ми же работаем. Делаем так, штоби внешній мір отвечал внутреннему.

ЧОРНОРОБ I: Прикрашаем, штоб усе почувалі себе, як дома.

ЧОРНОРОБ II: Ага. Мая гаваріт, што ми скоро все будемо у камуне жить...

ЧОРНОРОБ I: А ето што?

ЧОРНОРОБ II: Ета кагда все вместе. То есть ми с табой і с нашимі семьямі, і еше несколько таких же. І у всех всьо общее...

ЧОРНОРОБ I: Всьо?

ЧОРНОРОБ II: Всьо. Повністю. Ми даже уже в стране общей живьом. Одна бальшая семья.

ЧОРНОРОБ I: Оце так. Што, і навіть калбаса общая по два двадцать?

ЧОРНОРОБ II: І даже калбаса по... Вабще-та денег тагда не будет...

ЧОРНОРОБ I: А работать тагда зачем?

ЧОРНОРОБ ІІ: *(раптом роздратовано)* Ти еті ідіотськіє вапреси брось! Мене жена гаваріт ето не нашего ума дело. Єсть людї поумене. Так ані відят светлое будущее і нас туда ведут. *(тихіше)* А ще говорять... Тільки про це нікому: дехто з них уже там.

ЧОРНОРОБ І: *(так само тихо і злякано)* Д-де?

ЧОРНОРОБ ІІ: ...У світлому майбутньому... *(голосніше)* Так што нам далі заданіє, і ми єво должны виполніть. А спрашивать – ето уже не наше дело.

ЧОРНОРОБ І: Це ти правильно. Питати... Тьху-ти! Спрашивать будут с нас.

ЧОРНОРОБ ІІ: Ага. У тебе с сьмьйою як?

ЧОРНОРОБ І: Нічого. Синок у мене розумний. *(з гордістю)* У цю... Як його?.. Аспірантуру поступив... Там з них лікарів... То єсть докторов роблять...

ЧОРНОРОБ ІІ: Правильно. Мене тато гаваріл: нужно, чтоб наши деті жилі лучше, ніж ми... Хороший у тебе син...

ЧОРНОРОБ І: Ну да. Він мені так і сказав: “Нам с тобой, отец не по дороге. Я харашо жить хачю”. Потім ще: “Пращяцца не будем”.

ЧОРНОРОБ ІІ: Ага. Значіт, помніть будет і скоро зайдьот...

ЧОРНОРОБ І: Так. Правильно кажуть: сім’я – це є ячєйка общества.

ЧОРНОРОБ ІІ: Нічьо. Скоро жить станет ещю лучше.

Сцена 3. Адвокат

(Комісар помічає братів)

КОМІСАР: Паскольку ми самая гуманная держава, вам назаначаєцца адвокат. Разрешите представіть: таваріщъ Адвокат. *(бере за комір Адвоката і штовхає його до Братів)*

АДВОКАТ: *(обсмикуючи на собі одяг)* Здравствуйте. Майо жизненнає кредо...

БРАТ І: Говори людською мовою, а то гавкаєш, як собака.

АДВОКАТ: ...Мое життєве кредо: сильний характер. У першу чергу хочу вас запевнити, що я людина принципова, а тому в людях поважаю чесність.

БРАТ І: Брате, зараз він скаже щось про своє ставлення до людей.

БРАТ ІІ: А потім зазначить, що не боїться казати правду.

АДВОКАТ: Чесність, передовсім чесність, а тому людей, які брешуть, я відчуваю нутром, - до них у мене пощади немає. Одразу зазначу, що ваше становище бажає кращого, а тому я зроблю все можливе, щоб...

БРАТ І: ...знищити все, що заважатиме мені йти до наміченої цілі. Брате, здається, я вже зустрів такий тип людей.

БРАТ ІІ: Я також. Це суміш блазнів і проституток, якогось особливого, агресивного типу, якогось... ну в голову не приходять порівняння, якогось...

БРАТ І: Комсомольського типу.

АДВОКАТ: ...Але не хвилюйтесь, жодного завдання, яке на мене було покладене, я не провалив. У мене є переконання, - я їх завжди дотримуюсь. Тепер стосовно вашої справи. Не хвилюйтесь, вона не така важка, як здається. Ваших родичів я вже попередив. Вам від сина привіт, громадянин Литвин. Тай ваш син також вас не забуває, громадянин Стус.

БРАТ ІІ: Син! Юрко! Як він там. Росте без батька... Як я мріяв, щоб ми з ним разом відпочивали.

БРАТ І: Читали книги. Я навчив би його цінувати поезію... Ну, як він там?

АДВОКАТ: *(ніби не почувши)* Хто? Так ось: вона, справа, була б, звичайною, якби це був злочин чи пограбування.

БРАТ І: *(перериває)* Віктор! Адвокат! Ти мене чуєш?

АДВОКАТ: *(непомічаючи)* А перед нами ваші злісні дії проти нашої справедливої держави, яка так багато нам дала: виховання, роботу, футбол, врешті-решт .

БРАТ І: *(перериває)* Ти нас чуєш?!

АДВОКАТ: Що? А чую, чую.

БРАТ І: Прошу уваги, шановний суд, цей адвокат викликає у мене недовіру.

БРАТ ІІ: Ми відмовляємося від нього.

СУДДЯ: Я хотів би атметити, што товарищ адвокат, ета праверений таваріщ, і паєтаму нечева в ньом самневацца. В то время, как ви визиваете обратные чувства. Не даром вы сидите за этой скамьей, и вас обвиняют не за простой статьёй, а за “антисаевскую агитацию и пропаганду”! Паєтому не мешайте адвокату іспалнять сваі абязанасті. *(до Адвоката)* Пажалуста, таваріщ.

АДВОКАТ: Спасіба. Так вот, все преступления Стуса і Літвіна заслуживают на наказаніє, но ані просят суд абратіть вніманіє на то, что Стус, например, работая в 1979-80 годах на предприятиях Кієва іспалнял норму, кроме таво ні он, ні Літвін не отлічаюцца асобим здаровьєм. Вот справкі, хотя, па моему, нужна сканцентріравать вніманіє на іх псіхіческам здаровьє, і вааще наш справедлівий суд должен учесть...

БРАТ І: *(перериває)* А що, в нас є суд?

БРАТ ІІ: Невже він справедливий?

СУДДЯ: Перестаньте іздеватися над судом! *(до міліціонерів)* Заставте іх умолкнуть! У вас будєт последнее слово.

БРАТ І: Як? Наша участь вже вирішена? У нас буде тільки останнє слово?

СУДДЯ: *(роздратовано стукає молотком по столу) (до міліціонерів)* Закройте ім рот!!!

АДВОКАТ: Так вот, маї падзащітніє несаменно віновни, і полнастью саглашаюцца са сваей віной.

БРАТ ІІ: Вина...

БРАТ І: Хіба любити Україну це злочин?

Сцена 4. Свідки

АДВОКАТ: *(не помічаючи)* Я визиваю первава свідетеля.

(заходить Світлана Кириченко)

АДВОКАТ: Скажите, как давно вы знаете Стуса? *(Світлана Кириченко мовчить)*
Павтаряю вапрос: как давно вы знаете Стуса?

СВІТЛАНА КИРИЧЕНКО: *(раптово)* Прошу суд запитати у Василя Стуса, чи визнає він цей судовий процес законним?

БРАТ І: Не визнаю.

СВІТЛАНА КИРИЧЕНКО: У такому випадку я відмовляюся брати участь у цьому процесі.

АДВОКАТ: Да как вы смеете!

СВІТЛАНА.К.: Я буду давати свідчення на тому суді, де Василь Стус буде звинувачувати, а не сидіти на лаві підсудних.

АДВОКАТ: Вон! Ви поломаєте мене карье... всьо дело. Уведіте єйо. С пазваленія суда я визиваю втарова свідетеля.

(заходить Мати)

АДВОКАТ: Што ви можете сказать о деятельности падсудімих? Не казалась лі ана вам какой-та падазрительнай, буржуазна-нацианалістической?

МАТИ: *(до Брата ІІ)* Юрію, тобі привіт від сина та родини.

БРАТ ІІ: Як вони там без мене? Давно не бачив.

АДВОКАТ: Атвечайте на мой вапрос. Я требую, штоби ви гаварілі правду!

МАТИ: Їх не попередили. Вони нічого не знали. *(до Брата І)* Василь, син тобі передав малюнок. На ньому – уся ваша сім'я. Ось, візьми.

(Адвокат вириває з її рук і рве на дрібні клаптки)

АДВОКАТ: Сьмья... Сьмья... Ви далжни атвечать на маі вапрси. Єщьо раз спрашиваю: што ви знаєтє пра Стуса і Літвіна?

МАТИ: Вони не скоїли ніякого злочину.

АДВОКАТ: Ета не так важна. Нас інтерєсуєт іх атнашеніє к нашєму гасударству.

МАТИ: Вони люблять Україну.

АДВОКАТ: *(радісно до Судді та Прокурора)* Вот відітє! Відітє!

БРАТ I: Не бачу тут складу злочину.

БРАТ II: Це як казка про голого короля, братє. Ніхто нічого не бачить, але усі вищать від задоволення *(раптом разом з Братом I голосно починають співати)* Я другої такої страни не знаю...

(ставши струнко, підхоплюютьсє Адвокат, Прокурор і Суддя)

Гдє так вольна дишит челавск...

ГОЛОС ХЛОПЧИКА ІЗ ЗАЛУ: Так ані жє іздеваюцца над нами!

СУДДЯ: *(тихо і напружено до адвоката)* Таваріщь Адвакат падайдітє ка мнє. Што ета за свідетелі. Ви каво мнє падсунулі?

АДВОКАТ: Я всьо ісправлю. Я всьо поправлю. У мєня єсть падхадящій свідетель *(біжить у зал, виводить Хлопчика Із Залу)*. Ета правєрений свідетель. Вот. Скажитє, што ви знаєтє а падсудімих?

ХЛОПЧИК ІЗ ЗАЛУ: Ну я сразу понял што ані нацианалсти.

АДВОКАТ: Пачєму?

ХЛОПЧИК ІЗ ЗАЛУ: Ну ані всьо врємя гаварілі на українском язикє.

АДВОКАТ: Вот, відітє, відітє. Ну, штоби не гаварілі што у нас не надьожниє люді. Скажитє, как ви пазнакомілісь с падсудімімі?

ХЛОПЧИК ІЗ ЗАЛУ: Мнє так пріказалі.

БРАТ II: Хто наказав?

АДВОКАТ: Не мєшайтє процесу. *(до Хлопчика Із Залу)* Ви свабодни, спасіба. Ну а я хотєл би астанавіцца на том, што ані оба єсть неблагонадьожниє, і я рекамендовал би...

Дія ЧЕТВЕРТА.

ПСЕВДОУКРАЇНСЬКИЙ СУД

Сцена 1. І знову чорнороби. П'яні

(На сцену під “заїдаючу” музику українського гімну ввалюються п'яні чорнороби. У одного газетний пакунок, у другого – жовто-блакитний прапор. Суддя, Прокурор і Адвокат кидаються до телефону, борячись за слухавку... врешті вихоплює Адвокат і прикладає до вуха...).

АДВОКАТ: Алло! Алло! *(хукає в слухавку, опускає руку зі слухавкою, здивований)* Не має зв'язку ...

ЧОРНОРОБ І: *(до суду)* Ша, я сказав. Телефон відключений за неуплату. Газу - нема, електричества - нема, життя в общем - нема. *(до Чорнороба II)* Я тобі як скажу: Бог він є, канешна, але справедливості нема.

ЧОРНОРОБ II: Це точно.

ЧОРНОРОБ І: От ми де з тобою працюємо?

ЧОРНОРОБ II: В судє.

ЧОРНОРОБ І: Скільки?

ЧОРНОРОБ II: Що скільки?

ЧОРНОРОБ І: Ну скільки ми тут працюємо?

ЧОРНОРОБ II: *(почав рахувати, ледь не падає)* А до фіга.

ЧОРНОРОБ І: От і я про що. За весь час жодної, жодної справедливої справи.

ЧОРНОРОБ II: А бабушка?

ЧОРНОРОБ І: Ну бабушка! Да. Бабушку правильно засудили, не треба було їй дідуся мочити. Скацапився - той скацапився, - хай би жив...

ЧОРНОРОБ II: Да ну їх з їх прапором, пішли краще вип`єм. Я таку сельодочку класную купіл. Як наш суддя – толстую і без голови... О, глянь - тараканов развелось *(давить)*.

(Підходять до краю сцени, сідають розкладаються)

ЧОРНОРОБ І: *(розгортає газету, в яку замотаний оселедець)* О сматрі: “9-го марта, в день рожденія Т.Шевченка в центре столици между представителями оппозиции и органами правопорядка праизашли кровавие стички, в результате которых несколько десятков людей получили травмы. Учасники и организаторы массових беспорядков, преймушественно члены праворадикальной партии УНА-УНСО, включая лидера этой

органizations задержани. Служба безопасности возбудила уголовное дело по факту “грубого нарушения общественного порядка”. По данным СБУ, 9-го марта в столице были зафиксированы “организация массовых беспорядков, которые сопровождалась насилием над личностью, погромами, поджогами, уничтожением имущества, сопротивлением представителям власти с применением оружия или других предметов, которые использовались в качестве такового “. Ну як тебе організація масових беспорядков?

ЧОРНОРОБ ІІ: Я еті беспорядкі уже 10-ть лет бачу, поняв. *(знову давить тараканів)*
Не, ну звідки їх тут понабігало.

ЧОРНОРОБ І: Ну, дьорнем. *(випивають)*

ЧОРНОРОБ ІІ: О сматрі, шо тут ще написано: *(забирає газету у Чорнороба І, читає)*
“Обезумевшая толпа под красно-черными знаменами с крестами, напоминающими свастику. Заточенная арматура, с отвратительным свистом рассекающая воздух, летящие камни, льющаяся кров – и над всем этим угрожающе-давящий слой агрессии, охватившей толпу. 9 марта 2001 года воцелет в историю Украины как один из самых трагических дней. И хотя, слава Богу, обошлось без жертв, на улицах украинской столицы явно витал запах смерти”.*(падають н'яні)*

ПРОКУРОР: *(продовжує)* “Неудевительно, что многие наблюдатели сравнивали потом нападавших на милиционеров молодых участников антипрезидентской акции с гитлеровскими наци, устраивавшими кровавые шоу на улицах германских городов в 20-30-е годы. Однако немало людей, внешне соглашаясь с таким сравнением, в глубине души не до конца убеждены в его правомочности. Гитлеровский кошмар кажется сегодня чем-то далеким, нереальным. Зверства СС, концлагеря, массовые уничтожения граждан – ну откуда всему этому взятсь в тихой и мирной Украине двадцать первого века! Поэтому то, о чем пойдет речь дальше, для многих покажется сенсацией. Мы попытались глубже изучить методы, с помощью которых наци пришли к власти в Германии. Сходство орудий, применявшихся фашистами, с методикой действий тех, кто именуется украинской оппозицией, оказалось просто ужасающим. Складывается жуткое впечатление – словно хромоногий “адвокат дьявола” Геббельс встал из гроба, чтобы дирижировать действиями сегодняшних борцов за “Украину без Кучмы”.

(Чорнороби прокидаються)

ЧОРНОРОБ ІІ: Дьорнем...

ЧОРНОРОБ І: *(киває)* Дьорнем...

Сцена 2. Вирок

АДВОКАТ: Суд завжди залишається судом...

ПРОКУРОР: Ми повинні винести вирок...

СУДДЯ: *(рюкчись у паперах на столі)* Десть він у нас тут був...О!...*(офіційно оголошує)*
Вирок. *(всі стають струнко, менти піднімають братів під руки)*. В ім'я Речі Посполитої... Ой, вибачте... *(сконфужено бере інший папірець)* Радянської Соціалістичної... Ну, де він? *(знову інший)* О! *(радісно)* України! *(далі зачитує, час від часу, перебираючи папери)* Підсудні Білас і Данилишин, *(пауза)* Стус і Литвин та інші за злочини проти держави оголошуються винними й приговорюються до карі. Смерть.

ПРОКУРОР: Смерть.

АДВОКАТ: Смерть.

СУДДЯ: Оскільки наша влада завжди була гуманною, їм надається останнє слово.

АДВОКАТ: Ви можете попросити прощення.

ПРОКУРОР: На колінах і тоді можливо вас помилують.

СУДДЯ: Вам надається останнє слово.

Сцена 3. Останнє слово

БРАТ І: Часи змінилися, брате...

БРАТ ІІ: Світ плинний. І ми з тобою теж... плинні. Ми спрагло пили життя. Поспішали. І, здається, - встигли.

БРАТ І: Україна тепер - соборна самостійна держава. Будьмо того варті!

БРАТ ІІ: *(з усміхом)* Мені мати розповідала: Зійшлися якомсь народи до Бога, просять: "Вкажи нам землю. Бо усе сваримося, сваримося, а по-честі розділити не можемо". Подумав Бог – та й роздав. Усім по справедливості. А тут наш, українець, прибігає. Спізнівся, - каже. – Проспав...

(Пауза)

БРАТ І: Чого задумався, брате.

БРАТ ІІ: Нам би отак не проспати. Бо будемо ми тоді справді винні, - ні, не перед людьми, а перед Україною і Богом. І віддасть він нашу землю якомусь іншому...

БРАТ І: А Україна? Хіба вона винна, що народ такий? Кажуть же, менталітет у нас: Що маємо, на те й заслуговуємо...

БРАТ ІІ: Хто так каже? Ті, хто спить? Чи ті, хто будять? Хто кого звинувачує? Провина... Невинних немає. Кожен, хто вважає себе невинним, - винен, хоча б тому, що сидить зараз на печі, дивиться з своєї крайньої хати у світ, як у телевізор, і чекає, що буде далі, - у той час, як на його подвір'ї давно вже хазяйнують зайди. Винен, бо розмірковує: А чи достойна єсм Україна, аби заради неї... піднятися з колін! Перед своєю долею! Тому винні! Винні, бо не стали будівничими Храму Батьківщини!

ПРОКУРОР: *(іронічно)* Ну й що, збудуєте?

АДВОКАТ: Щось це якомсь сумнівно...

БРАТ ІІ: Не знаю... Але ми не чекаємо, поки благо і свободу кине нам Господь з неба, як кинув це Дніпро і ці степи, і з одного боку – гори Карпати, а з іншого – гори Кавказ.

БРАТ І: Ми беремо у руки стяг боротьби і йдемо, доки не перетвориться він на стяг свободи!

Сцена 4. Чорнороби. Востаннє

(перебивають)

ЧОРНОРОБ I: Йдемо... Йдемо... Куди ви спішете усі?

ЧОРНОРОБ II: Хоч би вже відпочити дали. А то працюєш ..., працюєш... А відпочити коли вже ? Казку чув про одного старого. Так він весь час каменюку під гору тягнув... Ех! Втомився я вже весь час вгору та вгору...

ЧОРНОРОБ I: Час такий. Все, що не йде , - на краще *(переглянувся з Чорноробом II)*

(разом) Ага! *(зареготали)* на смерть!

(пересміявшись).

ЧОРНОРОБ II: Я тут халтурив трохи. *(витягує пістолет)* Копійки. Але ж жити за щось треба....

ЧОРНОРОБ I: З усіма буває *(теж витягує револьвер).*

ЧОРНОРОБ II: ...Так мені хазяїн в якого я працював говорив: “Хочеш жить – умей вертецца. Закон джунглей. Виживаєт сильнейший.”

ЧОРНОРОБ I: Ех! Втомився я вже виживати... Тай нема де. Син мою квартиру продав... А потім каже мені: “Ти, отец, жизнь зря прожив. Тільки вмієш, що цвяхи забивати. Нічого ти в цьому житті крім них не бачив. Аутсайдер ти. Тоїсть – полный неудачник.”

ЧОРНОРОБ II: Він же ш твій син. Як він може?

ЧОРНОРОБ I: Отож – то й воно. Каже: “І мене таким зробив. Я через тебе таким став”.

(після паузи)

ЧОРНОРОБ II: Може й справді ми у всьому винні .Моя мені сказала: “Мне такой лабух, как ты, - не нужен. I вааобще ти не мужик. Я, если хочеш знать, всю жизнь тебе изменяла. Надо била тебя сразу бросить – так жалела. А ти мне в ответ на мою доброту – всю жизнь іскалечіл. На тебя я патратіла лучшие свои годи.”

ЧОРНОРОБ I: Це напевне доля у нас така. Постійно у суді працюємо. А тут же нормальних людей майже немає. Усі гризуться як собаки. Розривають одне одного чортзна за що.

ЧОРНОРОБ II: Мені один священник, – але дивний який весь у білому і лисий, – казав, що у мене... карма... така темна. Це такі невидимі лінії навколо голови... На них ніби-то усе зло, що тут діється і осідає. А бачачи це кожен день – ми й самі стаємо байдужими... *(крізь сльози)* Мені взагалі-то наплювати на свою дружину!

ЧОРНОРОБ I: А мені на сина! Немає у мене більше сина...

ЧОРНОРОБ I та ЧОРНОРОБ II: *(разом)* Жизнь удалась... *(перезирнулися; повільно піднімають пістолети до скроні).*

(Павза)

ЧОРНОРОБ І: Чому ти чекаєш?

ЧОРНОРОБ ІІ: А ти чому?

ЧОРНОРОБ І: Я життя згадав. Все...

ЧОРНОРОБ ІІ: Я теж... Як на роботу влаштовувався....

ЧОРНОРОБ І: Навчання...

ЧОРНОРОБ ІІ: Одруження...

ЧОРНОРОБ І: Дитинство...

ЧОРНОРОБ ІІ:...

ЧОРНОРОБ І та ЧОРНОРОБ ІІ: *(раптово разом одне до одного)* Янгола!

ЧОРНОРОБ ІІ:... Він вчив...

ЧОРНОРОБ І: Розповідав і веселив нас з братами.

ЧОРНОРОБ ІІ: А пам'ятаєш, як ми з ними сперечались, кому мати дорожка?

ЧОРНОРОБ І: Мати... Де наша мати?

ЧОРНОРОБ ІІ: А брати?... Що з ними?

ЧОРНОРОБ І: *(зривається)* А ще Він розповідав про нашу долю!

ЧОРНОРОБ ІІ: Ні, про вибір, який ми будемо робити все своє життя. І, здається, на перехрестях ми приймали неправильні рішення.

ЧОРНОРОБ І: Але ж ніколи не пізно... *(дивиться на пістолет)* усе виправити.

ЧОРНОРОБ ІІ: Можливо, це – всього-навсього нове перехрестя. Але куди?

ЧОРНОРОБ І: Здається, я знаю. Класичний варіант: Бути чи не бути? Господарями власної долі, життя...

ЧОРНОРОБ ІІ: Бути господарями на своїй землі!

(йдуть вішають на дверний отвір червоно-чорний прапор)

Дія П'ЯТА. епілог

СТРАШНИЙ СУД

МАТИ: Ну й що?! Знайшли ви іншу долю?

БРАТ III : Мамо!

БРАТ IV: Неньо?!

БРАТИ I і II: *(одночасно)* Мати!!!

АДВОКАТ: *(перекривляючи)* Мамо?

ПРОКУРОР: *(перекривляючи)* Неня?

СУДДЯ: *(неначе виголошує вирок)* Мачуха...

Десятки, сотні, тисячі і мільйони.

Незнані і знані, зовсім незнайомі

Своє життя за Тебе віддали...

МАТИ: Пече, пронизує їх погляд,

вогнем пекельним проникає в душу,

свідомість розриває правдою і морем

печалі і горя в мури серця б'ється...

ПРОКУРОР: *(до матері і братів)* За що? Питаю вас: за віщо?

Вони жили і діяли, кохались в мріях,

і прагнули здобути спокій та спочинок.

БРАТ I: Й боролися.

БРАТ II: Боролися до останку.

БРАТ I: До думки, що зривалася у вічність.

БРАТ II: До подиху, що танув у легенях.

БРАТ I: До краплі крові...

БРАТ II: До удару серця...

БРАТИ: Останніх!!!

ПРОКУРОР: І вмирали. *(до матері)* Ти не знала?

СУДДЯ: Вони вмирали за ідею, слово,

за мрію й чин,

за те, що не побачити очима

і не відчути дотиком руки.

АДВОКАТ: (*підсумовуючи*) Чуш! (*до братів*) І за це вони вмирали?!

ПРОКУРОР: По різному: хто тихо, не відчувши,

а хто з кривавою піною на вустах,

в страшних предсмертних муках...

БРАТ I: А хто свідомо з усмішкою, в герці,

що забирав у ворога життя.

АДВОКАТ: Ви дикуни і варвари! Знайшли, за що умерти!

(*до Братів III і IV*) І ви, ви хочете закінчити отак?!

З диявольською посмішкою, в герці?!

СУДДЯ: (*рюючись в паперах*) Вони вмирали в тюрмах, засланнях ...

БРАТ II: (*перериваючи*) В боях.

СУДДЯ: Це - не суттєво. Кожен день і ніч, годину і хвилину,

ламалися, згиналися, молили,

звертаючись до Бога і до нас,

пробачити їм скоєне. Бо винні!!!

ПРОКУРОР: (*про Матір*) Вона ж ховала понівечені тіла своїх дітей,

що вірними лишилися до скону,

й, ридаючи беззвучно над могилами,

молила Бога про спасіння... їх душ. І все.

МАТИ: (*піднімаючи голову*) Вони залишили одне - ПІМСТІТЬ!

БРАТИ: Пімстять!

МАТИ: Тепер воно звучить в серцях живих і заповітах мертвих.

АДВОКАТ: Вона хотіла жити без страждань,
без страху, у любові. Безтурботно.
плекати Волю, вимріяну й чисту,
і пити жадібно хмільний напій,
що зветься “Перемога” .

МАТИ: Не зчулася - сп’яніла...

Брат III. Не в тому лихо, що забули заповіт, -
а в тому, хто є ми?

Брат I і II: Нащадки!!!

Брат IV: Це забуття прокляттям справжнім стало
для тебе і для нас - твоїх дітей.

АДВОКАТ: Яка іронія! Оце - сучасне виховання!

БРАТ 1: Одні, неначе пси голодні, видирали
шматки із тіла й напихали
ненажерливе нутро...

БРАТ 2: ...А інші,
наче хробаки, спостерігали
бенкет кривавий із щілин,
а по закінченню – недоїдки збирали!

МАТИ: Колись я мала Волю і була
байдужа цим.
Тепер я майже мертва.
Без вас, моїх квіток-дітей,
мій сенс життя, моє буття –
померкне.
І знову очі, -

сотні й тисячі очей,
мільйони тих, чий погляд
вимагає, кличе
і випікає кволість із грудей...

МАТИ і БРАТИ: ...Згадали все... Обличчя кожне,

рух, біль, надію, кількість жертв

і їх кривавий Заповіт! Тотожні:

Життя і Україна,

Забуття і Смерть!

МАТИ: Тепер я знаю.

БРАТ III: Знаю, що не треба закривати очі.

БРАТ IV: Знаю, що не треба перетворюватись на болото.

БРАТ I: Знаю, що робити.

БРАТ II: Знаю, як жити.

МАТИ і БРАТИ: Знаю, що треба бути господарем на своїй землі!!!

...

лютий 2001р.